

Два нариси про земляків-повстанців

Живе надією “Надійка”

Людмила Євдокимівна Касянчук, корінна хорівчанка 1922 року народження, на собі відчуває нинішнє ставлення до колишніх повстанців і стверджує, що німці так само знищували їх, як і совети, тому і розмови про тісну співпрацю з фашистами перебільшені. Хоч каже, що і в ті часи не обходилося без пристосуванців та прислужників. У її пам’яті збереглися картини національного піднесення у 1941 році, коли молодь організувала свій курінь, освячувала українські прапори в соборі Острога, могили в Оженині, співала патріотичних пісень, ставила українські вистави, концерти. В організації всіх цих заходів їй успішно допомагав місцевий учитель Борис Барішнюк. Німці, звичайно, за це по голові не гладили. Знаходилися і зрадники. За словами моєї співбесідниці, їх і арештували тоді через донос односельця; її друзів Федора Барішнюка та Павла Новака розстріляли, братів Миколу і Федора Ярошуків та Петра Грицуня вивезли в Шубківський табір, звідки ті незабаром втекли.

“Мене, Олексія Фрідріха і Ольгу Курніцьку випустили, – згадує жінка, – проте Альошу та Олю одразу ж забрали на примусові роботи в Німеччину”.

Людмилі Євдокимівні тоді пощастило уникнути такої участі. Напевно, тому, що доля готувала їй інші випробування. Щоправда, назавжди запам’ятала, як мордували одного з в’язнів, а її привели, щоб дивилася на ці тортури. Чи залишився той хлопець живим, жінка так і не знає, бо її непитомну винесли з камери.

Після арешту працювала у підпіллі аж до 1946 року під псевдо «Надія», але всі звали її «Надійкою».

“У 1946 році ми вже знали, що нічого не доб’ємося, – розповідає колишня зв’язкова, – але здаватися не хотіли. 24 серпня наша невеличка група повинна була перетнути кордон й уникнути арешту чи розстрілу. Батьків моїх було вже арештовано, тож додому повертатися не можна було”. Але в Тесові, куди вона прийшла з подругою, їх затримали. Людмила Євдокимівна згадує перебування у камері-одиночці, як у неї намагалися вивідати імена спілльників, підсаджуючи сексоток, про що в’язні сусідніх камер вчасно попереджали азбукою Морзе. Згадує допити, суд, адже не відмовлялася, що працювала в ОУН, політику якої вважала правильною. Пригадує дев’ять довгих років ув’язнення у таборах суворого режиму. Розповідає про нелегке, але не пусте табірне життя, бо хоч їм, молодим дівчатам, і важко було працювати на будові, проте знаходили час і сили для святкування Різдва, Пасхи, колядували, співали українських

пісень. Після звільнення 20 червня 1955 року залишилися в Кімертау на будівництві, бо в Україну тоді повернутися не дозволяли. Там же поховала сина. Тюремні роки не дали їй щастя народити здорову дитину, та й пізні і важкі пологи не сприяли цьому. Спочив у чужій землі і чоловік Петро, теж колишній в'язень, а пані Людмила, вийшовши в 1979 році на пенсію, у 1983-му приїхала до самотньої сестри в Хорів, яку півтора року назад поховала.

Всі ці роки переписувалася з подругами, зберігає старі світлини, на яких закарбувалися і веселі, і сумні моменти її життя. З вдячністю згадує родину у Зозулинцях, яка виходила її від тифу у 1945 році., але прізвище у круговерті років, на жаль, у пам'яті Людмили Касянчук не збереглося, про що жінка дуже шкодує. Каже, що у її віці після всього пережитого, не треба багато грошей, адже має пенсію, звання «Ветеран праці», посвідчення про реабілітацію, соціальний працівник відвідує регулярно, проте зізнається, що хотілося б простої людської уваги, доброго слова, та й статусу учасника війни жінка так і не має. Задоволена молоддю після Помаранчевої революції і каже, що вона гідна продовжувати їхню справу, за яку так багато життів віддано. Випишує і читає «Волинь», «Україну молоду», «Експрес», дивиться телевізор, слідкуючи за подіями в світі. Надіється, що слова Президента України Віктора Ющенка про примирення усіх ветеранів таки будуть виконуватися на всіх владних рівнях, і всі ветерани будуть оточені однаковою увагою та повагою.

І тюрма - як плата за патріотизм

Роман Іванович Парфенюк – корінний плосківчанин з 1923 року і один з небагатьох у селі ветеранів УПА, хто вижив у сталінських таборах. Зі сльозами на очах згадує вже сивий чоловік своїх побратимів, бої і події, свідком яких довелося бути. Каже, що коли у село прийшли німці, то тоді було просто зрозуміти, хто є хто, бо в неділю до церкви хлопці приходили у вишиванках, хоч німці теж не любили націоналістів. Годі ж, у 1941-му, за словами мого співрозмовника, і створилася сільська організація ОУН, яку очолив Дмитро Дукан. «Нас було шестеро наймолодших, і вишкіл проводив з нами Федір Лавренюк, під прикриттям ним же організованої пожежної команди, – згадує тодішні події Роман Іванович, – але не все було так просто, бо зрадників не бракувало. Саме від них найбільше потерпали наші хлопці». Роман Парфенюк пригадує, як 8 листопада 1943 року розстріляли всіх учасників наради в лісництві. Вирватися вдалося лише кільком. Каже, що дедалі важче було працювати, бо і німці, і совіти були нещадними до націоналістів, тому останні змушені були працювати у підпіллі. І коли в 1943 році створювалася сотня Чорноморця, то Роман Парфенюк із другом Петром Гетьманчуком, як члени ОУН, пішли у сотню одними з перших. Села Грозів, Білашів, Дерев'янче, Галівка – місця дислокації їхньої сотні, адже на місці не стояли – це було небезпечно. Пригадує мій співбесідник,

як перед жнивими в тому ж 1943-му стояла їхня сотня на місці, де зараз розташована військова частина А 3948, так звана в народі «Дика дивізія», лісничим там на той час був Красовський. «Я у сотні був аж до Паски, – розповідає чоловік, – і там захворів на запалення легенів. Одягу ж у нас теплого не було, шинель італійська тоненька, взуті у дерев'янки. Привезли мене до сестри, яка мене й виходила у балгані. Хотів вертатися у сотню, та хлопці поставили в селі станичним (старостою). Я ще був замолодий для такої посади, але старші мені дуже помагали. З травня по 13 березня працював на цій посаді, але більшовики були добре поінформовані, і працювати надалі було небезпечно. Довелося пробиратися у Дермань, де розміщувався штаб Повстанської Армії. По дорозі нас і заарештували», – підсумовує свою розповідь колишній станичний.

За його словами, якби енкаведисти при арешті знали хто він, то розстріляли б на місці, а так отримав 10 років трудових таборів та п'ять років спецпоселення. Неохоче згадує цей час Роман Іванович, адже жилося їм у «Берлагу» (Береговий режимний табір) на Колімі, як особливо небезпечним злочинцем, ой як несолодко. Це не єдиний табір, де довелося за довгих десять літ побувати і набачитися та пережити всього. Єдиною відрадою на чужині, за словами мого співрозмовника, був йому «Кобзар», бо з дитинства любив читати. Розповідає, як батько, шанована у селі людина, був тричі обраний солтисом, йому з братом випишував дитячий часопис «Дзвіночок» львівського видавництва та інші українські газети. Роман Іванович каже, що тодішні публікації настільки вразили його дитячу душу, що тепер його вже ніхто не переконає, що Україна може бути чиєюсь власністю чи колонією. Він твердо переконаний, що його народ, його країна гідні кращої долі, і Україна повинна бути вільною і незалежною, сильною і багатою.

«Уже після звільнення у листопаді 1950-го ще три місяці не відпускали мене додому, а поселили в Сусумані – районному центрі, де потрібно було щомісяця відмічатися.

Лише після смерті Сталіна з'явилася надія на повернення додому. Проте це стало можливим лише у 1956 році. Батька я вже не застав живого, лише маму, – продовжує розповідь колишній в'язень, – влаштувався у Здолбунові майстром в ательє. Так і пропрацював у побуткомбінаті закрійником аж до пенсії. І трудова книжка у мене ще з Коліми». Розповідає, що сам хату будував, у якій і зараз живе з дружиною Тамарою Йосипівною, з якою одружився у 1957-му. Було важко, адже непросто було з відміткою про судимість у паспорті жити у ті часи, бо ж реабілітували його з братом Іваном, який теж відбував покарання за «злочин перед народом», лише у 1998 році. Проте вважав, що не має права падати духом після того, що пережив у сталінських таборах. Так виховував і дітей, навчаючи їх любити рідну землю і мову. Сини Василь і Роман – військові. Дочка Галина – стоматолог. «Всі троє мають вищу освіту, – з гордістю говорить про дітей Роман

Два нариси про земляків-повстанців

Іванович, – бо я розумів, що якщо людина грамотна, то і на світ по-іншому дивиться, і до неї відносяться зовсім інакше. Я ж усього п'ять польських класів закінчив, бо вчитися у ті часи було не так просто. Але скільки себе пам'ятаю, то завжди любив читати, і донині люблю, тільки от уже не бачу. Та й у післяперебудовний період брав активну участь у політичному житті села, України. Лише хвороба вибила мене з колії...», – підсумовує свою розповідь Роман Іванович. А ще каже, що гордиться тим, що є українцем. Адже їм, патріотам сорокових років, ніхто не платив за боротьбу, єдиною платою для тих, хто не загинув, стали тюрми. Але і це випробування вони несли з гідністю, не плазували перед ворогом, не просили пощади і змилювання, бо вірили, що рано чи пізно Україна воскресне, бо любили її понад усе.

